

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ

БИЛИМЛЕНДИРИҶ

ISSN 2181-7138

№ 1/1 2022 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ

Нағмет АЙЫМБЕТОВ

Байрамбай ОТЕМУРАТОВ

Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ

Алишер АЛЛАМУРАТОВ

Дилшодхўжа АЙТБАЕВ

Өсербай ӨЛЕҶОВ

Аскар ДЖУМАШЕВ

Кеңесбай ДАУЛЕ ТЯРОВ

Гүлнара ЖУМАШЕВА

Мырзамурат ЖУМАМУРАТОВ

Амангелди КАМАЛОВ

Гулмира КАРЛЫБАЕВА

Аскарбай НИЯЗОВ

Сабит НУРЖАНОВ

Уролбой МИРСАНОВ

Арзы ПАЗЫЛОВ

Зухра СЕИТОВА

Айдын СУЛТАНОВА

Тажибай УТЕБАЕВ

Ризамат ШОДИЕВ

Ойбахор ШАМИЕВА

Бекзод ХОДЖАЕВ

Дўстназар ХИММАТАЛШЕВ

Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестириўшилер:

Қарақалпақстан Республикасы

Халық билимлендириў

Министрлиги, ӨЗШШИИ

Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы

Министрлер Кабинети

жанындағы Жоқарғы

Аттестация Комиссиясы

Президиумының 25.10.2007

жыл (№138) қарары менен

дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54

Тел.: 224-23-00

e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,

mugallim-pednauk@umail.uz

www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жуўап қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим ҳәм үзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген маглыўматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Рахмонов А.Р. Оилада фарзанд тарбиясини йўлга қўйиш асосида миллий ватанпарварлик туйғусини шакллантириш	4
Шерматов М.Н. Ўқитувчи педагогик маҳорати ва компетентлик	7
Якубова М.Ю. Умумтаълим мактаблари ўқувчиларида креативликни шакллантириш	11
Байметов М.М. Ўқув ва ишлаб чиқариш амалиётлари интеграциясини таъминлашнинг дидактик тамойиллари	14
Балтабоев С. А., Сатторов В.Н. Талабалар мустақил ишлашини илмий ташкил қилиш ...	18
Караев В.Ш., Маматқулова З.С. Ўқитувчиларнинг касбий компетентлигини аниқлаш ва баҳолаш	21
Сайидова М.Х. Инновацион педагогик технологиялар асосида ўқитиш - талабаларда умумкасбий билим ва кўникмаларни ривожлантириш омили	25
Нурматов Ф.А. Таълимнинг мактаб тизимида валеологик тарбияни муаммолари	30
Турсунов А.Э. Ҳарбий таълим технологиясининг педагогик асослари	32
Халмухамедова М.А. Нақшбандия тарикати илмий мероси орқали талабаларнинг маънавиятини ошириш	36
Хамидов Ж.А. Ўқувчиларни креатив тадқиқотчилик ва касбий кўникмаларини танқидий фикрлаш орқали ривожлантириш	39
Чориев И.Р. Специфика процесса подготовки в современной системе повышения квалификации	44

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХБЎЛЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИҲ, ФИЛОСОФИЯ

Анкабаев Р.Т., Ибрагимов Х.Х. Тўғрақ машғулотларида халқ амалий безак санъати ривожининг педагогик муаммолари тарихидан	48
--	----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Абдуллаева М.С. Ўқувчилар касб – ҳунар кўникмаларини ривожлантиришда робототехниканинг ўрни	52
Лухманов Д.Б. Баркамол авлод болалар мактабларида робототехника, мехатроника, муҳандислик тўғрақларини кластер технологиялари асосида ташкил этиш	56

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТАРБИЯ

Шермухамедов Р.С. “Баркамол авлод” болалар мактабларида тўғрақлар фаолиятини ташкил этишнинг инновацион технологиялари	62
Юсупбаева А.С. Бошланғич синф ўқувчиларини жисмоний ривожланишида ҳаракатли ўйинларни ташкил этиш	67

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ХӘМ СПОРТ

Sultonov Z.S. Maktabda jismoniy tarbiya darslarini o'tkazish xususiyatlari	72
Абдулахатов А.Р., Нигматуллаева Д.Р. Голиб ва мағлуб курашчилар мусобақа олди рухий ҳолати ва техник-тактик маҳорат даражасининг ўзаро алоқадорлиги	75
Абдулахатов А.Р., Қулбулов Ф.Н. Спорт умуминсоний кадрият ҳамда тарбия воситаси сифатида	80
Болтаев Ш.Э. Ёш волейболчиларни инновацион ёндашув асосида машғулот жараёнини ташкил этиш	87
Худойберганов Ж.С. Кураш миллий спорт турини янада оммалаштириш ва ривожлантириш	92
Жумаев А.Т., Турдиев Ф.А. Бошланғич синф ўқувчиларида ҳаракатли ўйинларни кластер усулида олиб бориш	95
Зокиров У.М., Абдуназарова З.А. Актив ва пасив туризм турлари орқали ўқувчи-ёшларнинг жисмоний фаолиятларини ривожлантириш	100
Зокиров У.М., Назаров Ф.И. Ёш волейболчиларнинг жисмоний тайёргарлигини ривожлантиришда ҳаракатли ўйинлардан фойдаланиш	103
Абдулахатов А.Р., Зулхайдаров Ж.А. Профессинал футболчиларни жисмоний тайёргарлиги бўйича моделлаштириш меъёрлари	106
Одилов О.Н. Жисмоний тарбия таълими жараёнида талабаларда экологик маданиятни ривожлантириш ижтимоий-педагогик зарурият	110
Султонов А.И. Йиллик тайёргарлик циклида эркин курашчиларни машғулот жараёнини ташкил этиш	114
Умаралиева Д.У., Тошқувватов О.А. Умумий ўрта таълим мактабинининг 7-8 синф ўқувчиларини спорт ўйинлари орқали жисмоний тайёргарликларини ривожлантириш ..	118
Хабибуллаев С.Х., Джурабоева Д. Мини футбол бўйича мусобақаларни ўтказишда мусобақа қоидаларининг аҳамияти	122
Шадиев А.Ё. Умумий ўрта таълим мактаб ўқувчиларининг тезкор-куч сифатларини амалиётга татбиқ этиш	125
Утепбергенов А.К., Шукурллаев Ж.М. Волейбол спорт тури воситасида мактаб ўқувчиларида жисмоний сифатларни ривожлантиришда акмеологик ёндашув	128
Зуфаров Т.У. Организация и методы подвижных игр для физического развития детей дошкольного возраста	132
Маматкулов Р.С. Значение кластерного метода в развитии физического воспитания студентов с использованием легкоатлетических упражнений	136
Маматкулов Р.С. Значение спортивно-оздоровительного кластера в подготовительной части уроках гимнастики	140

Адабиётлар:

1. Юсупов К., Кураш, Т., 1999; Мўминов А., Президент. Спорт Ғалаба!, Т., 2001.
2. Азизов Н.Х. Белбоғли туркистон кураши. - Тошкент: ўқитувчи, 1998.
3. Борисов К. нпа Краха рукоташного боя. Учебное пособия под/рек. 2003
4. Саломов Р.С. Спорт машғулотининг назарий асослари - Тошкент., Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институти, 2005 йил - 238 б.
5. Гончарова О.В. Ёш спортчиларнинг жисмоний қобилиятларини ривожлантириш Тошкент., Ўзбекистон Давлат жисмоний тарбия институти 2005 йил - 171 б.
6. Дзюдо кураши. А.А.Абсатаров. А.А.Истомин. Тошкент Иқтисод-Молия 1993 йил.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада Курашни янада ривожлантириш ва оммалаштириш мамлакатимиз аҳолисининг барча қатламларини ёшидан қатъи назар соғлом турмуш тарзига жалб қилиш, ёшларни Ватанга садоқатли этиб тарбиялаш, курашни жаҳон халқларининг сеvimли спорт турларидан бирига айлантириш, унинг ҳалоллик, адолатлилик, бағрикенглик каби инсонпарвар ғояларини дунё аҳлига янада кенг тарғиб қилиш, ушбу соҳага инвестицияларни фаол жалб этиш орқали уни тижоратлаштириш ҳамда чинакам ўзбек кураши брендини оммалаштиришни назарда тутди.

РЕЗЮМЕ

В этой статье Дальнейшее развитие и популяризация борьбы позволит привлечь к здоровому образу жизни все слои населения, независимо от возраста, воспитать верную Родине молодежь, сделать борьбу одним из любимых видов спорта народов мира, ее гуманные представления о честности, справедливости, толерантность. Она направлена на популяризацию ее в мире, коммерциализацию за счет активного привлечения инвестиций в эту сферу и продвижение настоящего узбекского борцовского бренда.

SUMMARY

In this article Further development and popularization of wrestling will allow to attract all segments of the population, regardless of age, to a healthy lifestyle, to bring up youth loyal to the Motherland, to make wrestling one of the favorite sports of the peoples of the world, its humane ideas about honesty, justice, tolerance. It is aimed at popularizing it in the world, commercializing it by actively attracting investments in this area and promoting a real Uzbek wrestling brand.

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА ҲАРАКАТЛИ ЎЙИНЛАРНИ КЛАСТЕР УСУЛИДА ОЛИБ БОРИШ

Жумаев А.Т.

ЧДПИ Факультетлараро “Жисмоний тарбия” кафедраси ўқитувчиси

Турдиев Ф.А.

“Жисмоний маданият” йўналиши талабаси

Таянч сўзлар: халқ-ўйинлари қадиршунос донишманд, “Алпомиш” ва “Барчиной” махсус тестлари.

Ключевые слова: народно-патриотический мудрый, мудрый “Алпомыш” и “Барчиной” специальные тесты.

Key words: people’s patriotic wise, wise “Alpomysh” and “Barchinoy” special tests, etc.

Маълумки халқ донишмандлиги ва одобномасининг нодир соҳаси бўлган ўзбек халқ педагогикаси ижтимоий ва маънавий-ахлоқий ҳаётнинг барча томонларини халқ оғзаки ижоди қадиршунослик удумшунослиги ва маросимшунослигининг етакчи йўналишларини диний-ахлоқий таълимотни қамраб олганлиги билан характерланади. У халқимизнинг асрлар довомида тўплаган бой тажрибаларини ижтимоий-сиёсий жисмоний етуклик борасидаги қарашларини ахлоқий фалсафий маърифий эстетик маънавий хулосаларини лўнда ва донишмандона тарзда ифодалайди.

Халқимизнинг миллий ҳаракатли ўйинлари узоқ асрлар довомида шаклланган.

Ўзбек олимаси: Р.Мавлонова таъкидлаганидек “Боланинг қандай шахс сифатида

камол топишида халқ педагогикаси муҳум аҳамият касб этади. Халқ педагогикасида тарбиянинг майда-чўйдаси яъни бирламчиси-иккиламчиси бўлмайди ҳамма нарса ҳисобга олингани ҳеч бир соҳа четга қолмаслиги айни чоқда тарбиянинг ниҳоятда нозик инжиқ мураккаб томонлари эътиборга олинган ҳолда етти ўлчаб бир кесишга амал қилинади. Халқ педагогикасининг ўзига хослиги шундаки у бугун ва эртани ўйлаб иш тутади яъни ўтмишни унитмаслик бугуннинг қадрига етишлик келажакка умид асосида тарбия олиб борилади”.

Дарҳақиқат ёшларни шу жарёнларга қўшилиши характери ва йўналишига уларнинг билимлари тарбияланганлиги жиҳмонан ва маънан соғломлиги катта таъсир кўрсатади шу билан бирга мақсади Ватан равнақи юксалтиришга қаратилган сиёсий ва иқтисодий ислохатлар амалга оширилиб борган сари ёшларнинг жамиятни қуришда қатнашиш шакллари ҳам такомиллашиб ва кўпайиб борадики бу ҳам объектив таризда юз беради.

Ўзбек халқининг миллий хусусиятлари ахлоқийлик ўз-ўзини англаш миллий туйғу миллий маданият миллий кийиниши ва юриш-туришда ўз аксини топадики халқ миллий ўйинларини ўрганишда буларни четлаб ўтиш мумкин эмас. Ўзбек оилалари тузулишига қўйидаги сифатлар хосдир: Кўп болалик меҳнатда жиҳмонан чиникиш оилада отанинг бош тарбиячи сифатида номаён бўлиши қариндошчилик бир неча авлодларнинг биргаликда яшаши. Шу боис Республикамизнинг шаҳар ва қурғонларининг аҳолиси ўртасида спартакиадалар халқ миллий ўйинларини ўтказилиши усиб келаятган ёш авлодга ахлоқий фазилатлар :магонат ва қаттият сабр ва чидам ҳамдартлик меҳр-оқибат кабиларни сингдиришга замин яратади. Бунда спортнинг кураш, арқон тортиш, тош кўтариш, футбол, енгил атлетика каби турлари оммовий тус олмақда.

Аҳолининг жиҳмонан бақувват бўлиши ва узок умр кўриши соғлом турмуш маданияти билан белгиланади. Бу борада Ўзбекистон Президентининг “Ўзбекистонни чинаккам мустақиллик эришишдан иборат ўз йўли Республикани ривожлантиришнинг асосий ўзига хос хусусиятлари шарт-шароитларни ҳар томанлама ҳисобга олишга асосланади. Аввало у аҳолининг миллий тарихий турмуш ва тафаккури тарзидан халқ ананалари ва урф одатларидан келиб чиқади деган мулоҳазалари эътиборга лоққдир. Соғлом авлод учун орденини таъсис этилиши “Жиҳмоний тарбия ва спорт тўғрисидаги қонун”, “Соғлом авлод учун давлат дастури”, “Алпомиш” ва “Барчиной” махсус тестларининг ишлаб чиқилиши ҳамда уларнинг ҳаётга тадбиқ қилиниши жиҳмоний тарбия ва спорт тадбирларини янада ривожлантириш маъсулятини юклайди. Маълумки ахлоқ, хулқ ва атвор сўзлари арабча бўлиб улар ўзбек тилида ҳам уз маъносидан ишлатилади. Ахлоқ ижтимоий онг шакилларидан бири ижтимоий тартиб қонда булиб бу тартиб қонда ижтимоий ҳаётнинг истисносиз ҳамма соҳаларида кишиларнинг хатти-ҳаракатларини тартибга солиш функциясини бажаради. Ахлоқ бизнинг ҳаётимизда ва онгимизда фаол таъсир қилади кишилик жамиятидан номидан яхшилик ва ёмонлик адолат билан адолатсизлик меҳр билан зулм ўртасида ва инсоний муносабатлардаги мақбул ва номақбул ман этилмайдиған ва ман этиладиған ишларни хатти-ҳаракатларни белгилаб беради. Инсоннинг жамиятга оиллага меҳнатга бўлган муносабатларига ахлоқ намоён бўлади.

Ўрта осие халқлари ахлоқшунослик соҳасида бой анъанага эга.Ўтмиш алломаларимиз мутафакурларимиз ахлоқ ва ахлоқийлик масаласига ўз асарларига алоҳида ўрин беришган.

Қори Низомиддин бин мулла Ҳасан “илмий ахлоқ” рисоласида шундай ёзади: “Ахлоқ илми инсонларнинг яхши хулқларга чақириб ёмон хулқлардан қайтармоқ учун яхши хулқларнинг яхшилигини ёмон хулқларнинг ёмонлигини баён қиладурган

билдирадурган бир илмдур”. Ҳар ким ахлоқ илmini билиб амал қилса бу дунёда азиз охирадда шарофатлик бўлур. Ахлоқли яхши кишилар душманларини ҳам осонлик билан ўзларига дуст қилурлар. Инсонларнинг ҳайвонлардан фарқлари айримлари ақл илм сўз адаб фикр ахлоқ иладур. Шунинг учун дунёда “чин инсон бўлурман” деган кишиларга бу илмни ўқимоқ ахлоқ йўларини ўрганмоқ яхши хулқ қайси ёмон хулқ қайси-билмак бир-биридан айирмоқ лозимдир. Агар бир кишининг ўзидан ишдан сўзидан бошқа кишилар озор топмасалар яхши хулқ деюлур. Агар озор топадурган бўлсалар ёмон хулқ деб аталур.

Абулла Авлоний “Туркий гулистон ёхуд ахлоқ” асарида ахлоқни ақилсиз инсонларни яхшиликка чақиргувчи ёмонликдан қайтаргувчи бир илмдур. Яхши хулқларнинг яхшилигини ёмон хулқларнинг ёмонлигини далил билан мисоллар ила баён қиладурган китобни ахлоқ дейилур. Ахлоқ илmini чуқур билиб амал қилган кишилар ўзининг ким эканлигини ер юзида нима иш қилмоқ учун юрганини билур деб ёзади. Шарқ алломалари ахлоқни иккига ажратиб тасниф этадилар. Авлоний шундай ёзади: “ахлоқ илми инсонларнинг хулқларини иккига бўлишдур. Агар нафс тарбият топиб яхши ишларни қилурға одат қилса яхшиликка тавсиф бўлиб “яхши хулқ” агар тарбиясиз ўсиб ёмон ишлар қиладурган бўлиб кетса ёмонликка тавсиф бўлиб “ёмон хулқлар” деб аталур”. Алломаларимиз фикрича ахлоқда диннат донишмандлик адолат ғайрат шижоат илм сабр интизом виждон ватанни севмоқ ифбат ҳаё хайрихоҳлик саҳавот камтарлик садоқат муҳаббат меҳнатсеварлик каби инсоний ҳислатлар мужассамлашгандир. Демак ҳаракатли ўйинлар бошланғич сниф ўқувчиларининг жисмоний тарбиясида ахлоқий сифатларини шакллантириш воситаси сифатида муҳим аҳамият касб этади ва уларнинг хулқ-атворида этикод-имонида фикр-мулоҳазасида мушоҳада-мулоқатида номоён бўлади. Ахлоқ ижтимоий онг шаклларида бири бўлиб инсонларнинг ўзига оиласига дуст-бродарларига жамоа аъзоларига ва табиатга бўлган муносабатини тартибга солувчи хулқ одоб қонун-қоидалар мажмуидир. Ҳаракатли ўйинлар ўқувчиларнинг маънавияти ва маданияти даражасининг ўсишига замин яратиб хулқ одоб қонун-қоидаларини ахлоқ котегирияларини уларнинг онги ҳаёти турмуш тарзига сингдириши учун муҳим таъсир кўрсатади. Ўқувчилар га ҳаракатли ўйинлар орқали ахлоқ котегирияларини сингдириши.

Бошланғич сниф ўқувчиларида ҳаракатли миллий ўйинлар орқали ахлоқий тарбия бериш мазмуни асосан қўйидагиларда ўз ифодасини топади.

1. Она заминга ватанга муҳаббат ва садоқатни тарбиялаш. Бу ҳилдаги муносабатлар шахснинг ватанпарварлиги фуқоро етуклиги байналминаллик каби фазилатларга акс этади унинг мақсадларида ватан сарҳадларини ҳимоя қилиш сабот ва матонат билан мамлакат равнақини ўстириш мустақилликни мустаҳкамлаш ва ҳимоя қилишга қаратилган амалий ишларида номоён бўлади.

2. Жисмоний фазилатларни тарбиялаш. Бу фазилатлар инсонни етукликка камолатга эргаштириш учун хизмат қилади.

3. Меҳнатга ахлоқий муносабатни тарбиялаш. Бу ахлоқий муносабат шахснинг меҳнат жараёнида номоён бўладиган юксак онгида меҳнатнинг ҳаётдаги ролини англашида хусусий ва жамоа меҳнатига тайёрлик меҳнатсеварликда ифодаланади.

4. Жаъмият аъзоларига атрофдаги кишиларга ахлоқий муносабат. Шахснинг жамоатчилик кўпчилилик манфаатини ўз шахсий манфаатидан устун қўйишидир.

5. Шахснинг ўзига ўз хулқига ахлоқий муносабатни тарбиялаши –бу ўқувчининг онгли интизом руҳида тарбиялашдан иборат

Боладаги кўп сифатларга оилавий тарбия орқали асос солинади шакллантири-

лади. Лекин оиланинг ўзи комил инсонни тарбиялай олмайди. Умум ўрта таълим мактабларида олиб бориладиган жисмоний тарбия оилавий тарбияни тўлдирди бойтади. Фикримизча ўқувчиларни жисмоний тарбиялаш жараёнида қуйидаги асосий вазифалар ҳал этилади. Биринчи вазифа-соғлиқни мустаҳкамлаш тана аъзоларини чиниқтириш жисмоний жиҳатдан тўғри ривожланиш ҳамда унинг иш қобилиятининг ошишига таъсир этишдир. Шунинг таъкидлаш жоизки ўқувчиларнинг соғлигини жисмоний тарбия дарслари ҳамда мактаб шароитларида ўтказиладиган махсус тадбирлар ҳисобигагина мустаҳкамлаш қийин. Чунки бу жараён ота-она тарбиячи бутун педагоглар жамоасининг иши бўлиб соғломлаштириш билан болаларни мунтазам равушда бутун йил довомида шуғуллантириш керак.

Жисмоний тарбия ўқитувчиси ҳаракатли ўйинларни ташкил қилиш ва ўтказишда қуйидагиларни назарда тутиш лозим:

1. Ўқувчиларнинг жисмоний баркамоллиги саломатлигининг яхшилланиши чиниқишига тана аъзолари ва умумий иш қобилиятининг қилиши.

2. Ўқувчиларда ҳар хил шароитларда эркин ҳаракат малакаларини ҳосил қилиши.

3. Ўқувчиларда ҳаётий фаолиятда ёрдам берадиган ақлий ва ирадовий сифатларни таркиб топтириш.

4. Ўқувчиларни турли ўйинлар ва жисмоний машқларга қизиқтириш режимида қилишга одақлантириш.

5. Ўқувчиларда ҳаракатли ўйинларни мустақил ҳолда ташкил этиш ва ўтказиш учун зарур билим ва малакалар ҳосил қилиши.

Ҳаракатли ўйинларни ўтказишда ўқитувчининг ташкилотчи ва тарбиячи сифатидаги вазифаси жуда маъсулиятлидир. Ўйинлар а ввало тўғри танланиши болаларда ўртоқларча ёрдам жамоатчилик ватанпарварлик ҳисларини ижтимоий-фойдали меҳнатга оғли муносабатни шаклландириган тарзда ташкил қилиниши ва ўтказилиши керак. Ҳаракатли ўйинлар жисмоний тарбия дарсининг асоси ҳисобланади. Шунинг учун мактаб дастурида ўйинлар бошқа материалларга нисбатан кўпроқ ўрин олади. Бунинг сабаби шуки, дастурга киритилган ҳар хил жисмоний машқларни болалар турли ўйинлар воситасида осонроқ идрок қиладилар ва ўзлаштирадилар. Ўйин-инсон фаолиятининг кўринишларидан биридир. Мураккаб ва қизиқарли ҳодиса сифатида у турли касбдаги кишилар диққатини жалб этади. Ўйинлар қатталар ҳаётида муайян ўрин тутаркан, у болалар учун муҳим аҳамиятга эгадир. Ўзбек халқ ўйинларидан “Чир айланма”, “Румол ташлаш”, “Кузи”, “Зағизғон”, “Топар бўлсанг топа қол”, “Тўқилган румол” қабилар бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқатгани йўқ. Ўзбек халқ ўйинлари-инсон ўзлигининг намоён бўлиши унинг такомиллашув усулидир. Жисмоний тарбия дарсининг муҳим хусусиятларидан бири вақтдан унумли фойдаланишдир. Бу тадбир дарсни қизиқ ўтиш имконини беради. Ўқитувчи ўқувчиларни дарсда фаол қатнаштириш учун барча имкониятлардан фойдаланиши шунингдек ҳамма ўқувчиларга бериладиган топшириқлар бир мнёрда бўлишига эришиши лозим. Бунга эса ҳар бир ўйин ва ҳар бир иштирокчи учун вақтни аниқ тақсимлаш йўли билан эришиш мумкин. Агар ўйинчилар сони жуда кўп бўлса бир неча гуруҳ ёки камонда тузиш, топшириқни бажариш учун белгиланган вақтни қисқартириш лозим.

Ўйин пайтида унинг қондаларини ўқувчиларни ўйиндан чиқариб юбориш эмас балки уларга штраф очколари бериш орқали “жазолаш” мақсадга мувофиқдир.

Ўйин бўлиниб қолишига йўл қўймаслик учун унга яхши тайёргарлик кўриш ўйин ўтказиладиган жойни ва керакли асбоб-ускуналарни олдиндан тайёрлаш лозим.

Ўқитувчи мактабни имкониятлари ва ўқувчиларнинг тайёргарлик даражасини ҳисобга олиб ўқув дастурига тавсия этилган ўйинларни ўзгартириши ва уларга

қушимчалар киритиш мумкун.

Ҳаракатли ўйинларни ўқув йилининг чораклари бўйича режалаштиришда об-ҳаво шароитларини ҳисобга олиш керак. Об-ҳаво яхши вақтга муаллафланган “Чиллак”, “Оқтош”, “Қозик”, “Тегизсанг-минасан”, “Байроқ учун кураш” сингари ўйинлар режалаштирилганда уларни спорт майдончаларида ўтказиш мумкун.

Хар бир чорак охирида ўтказиладиган текшириш машғулоти учун турли жисмоний машқлардан иборат ўйинларни режалаштириш лозим. Бундай ўйинлар ўқувчиларнинг тайёргарлигини эгаллаган малакаларини ҳаракатларининг тезлиги ва ўзаро мувофиқларини синан кўришда ёрдам беради.

Ўйин вазиятида тез фикр юритишни устириш мақсади билан ўйиннинг айрим усулларини ўргатишда шароитга мувофиқ ҳолда ўйинга “Рақиб” ўйинчини киритиш ҳам мумкун.

Болалар учун ҳаракатли ўйинларнинг аҳамияти уларда муайян жисмоний сифатларни ҳосил қилиш ва уларни такомиллаштириш билан чекланмайди. Ҳаракатли ўйинлар болаларда интизомлилик жамоада ўзини тута биллиш ва унинг шарафи обриси учун курашиш ўртокларига беғараз ёрдам бериш каби фазилатларни ҳам шакллантиради.

1-4 синф ўқувчиларида уюшқоқлик билан бир маромда юриш куникмаларини ҳосил қилиш учун допра бўлиб айланиб рақисга тушиладиган ашула айтиладиган ўйинларни мусиқа журлигида ўйналадиган ўйинларни шунингдек айтилаётган шер вазнига мос ҳаракатлар бажариладиган ўйинларни танлаш лозим.

Шу мақсадда “Мусиқа жўрлигида юриш”, “Карусел”, “Ўйлаб топ”, “Қимни овози” сингари оммавий ўйинлардан, шунингдек. “Урасан-бурасан” “Оқ теракми-қуқ терак” каби миллий ўйинлардан фойдаланиш мумкин. Бу ўйинлар жуда оддий ва осон бўлиб улардан жисмоний тарбия дарсларида хусусан дарсни боши ва охирида самарали фойдаланиб келинаётир.

Адабиётлар:

1. Zufarov, T. U. (2020). Suzish sport turining ahamiyati va davorlovchi ta'siri. *Maktab va hayot*, 2(150), 20-21.
2. Zufarov, T. U., & Asatov, A. A. (2020). Umumta'lim maktablarida milliy harakatli o'yinlarning ijtimoiy-pedagogik asoslari. “Boshlang'ich ta'limga innovatsion va kompetensiyaviy yondashuvning dolzarb masalalari”, 43-47.
3. Зуфаров Темур Умарович., Даулетов Елмурат Даулетович, (2021). Развитие физических качеств у младших школьников на основе инновационного кластерного метода обучения «Инновационное развитие науки и образования» 68-70.
4. Ачилов, Т. С., Нурматов, Ф. А., & Зуфаров, Т. У. (2019). ФОРМИРОВАНИЕ Технической подготовленности школьников как средство повышения эффективности процесса их физического воспитания. *Maktab va hayot*, 4(144), 40-43.
5. Achilov, T., & Zufarov, T. (2019). Improvement Of Combined Actions Of Greco- Roman Style Wrestlers Taking Into Account The Specifics Of Competitive Activity. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(12), 1913-1917.
6. Mamatkulov Ravshanzhon Solizhonovich¹, Zhumaev Abdikhakim Turdievich², Juraboev Akmal Bahromovich³, Kurbanova Muattar Erkinovna⁴ // Features and application of the cluster method of its organizations in lessons in secondary school and higher pedagogical institutions

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада бошлангич синф ўқувчиларида ҳаракатли ўйинларни кластер усулида олиб бориш усуллари ёритилган. Соғлом авлод учун давлат дастури “Алпомиш” ва “Барчиной” махсус тестларининг ишлаб чиқилиши ҳамда уларнинг ҳаётга тадбиқ қилиниши жисмоний тарбия ва спорт тадбирларини янада ривожлантириш йўллари кўрсатилади.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются методы проведения физического воспитания двигательных игр - начинающих студентов кластерным способом. Разработка специальных тестов государственной программы «Алпомиш и Барчиной» для здорового поколения, а также их реализация указывают пути дальнейшего развития физкультурно-спортивной деятельности.